

LÉVAI TAMÁS

INVERZ ÉPÍTÉSZET

AZ ÉPÍTETT KÖRNYEZET INVERZ
LÁTÁSMÓDJA AVAGY HOGYAN VEGYÜK
ÉSZRE A SŰRŰ ÜRES TERET

INVERZ ÉPÍTÉSZET

AZ ÉPÍTETT KÖRNYEZET INVERZ LÁTÁSMÓDJA AVAGY HOGYAN VEGYÜK ÉSZRE A SÚRÚ ÜRES TERET

DLA értekezés TÉZISFÜZETE

2017.

ABSTRACT

Észlelésünk aszimmetrikusan szétesik figurára és háttérre. A dolgozat azt állítja, hogy az inverz gondolkodásmód segíti az építészet versengő látomásainak megítélését azzal, hogy tudatosítja észlelésünk e kettőségét térben és időben szemlélve, nem csupán síkban. Érzékelésünk szempontjából nem egyformán fontos a figura és a háttér.

Az üres tér megítélése az építés története során többnyire háttérben maradt. A részletezett gondolatmenet arra hívja fel a figyelmet, hogy ha meg tudjuk ragadni a pozitív üres tér lényegét, akkor megfordítható a fontossági sorrend; az üres tér megnevezhető figurává válik. Ezt nevezi a dolgozat sűrű üres térnek. Ezzel a fogalomalkotással válik lehetővé egy olyan szemlélet, ahol a korábban háttérként összemosódó jelenségek megkülönböztethetővé, összehasonlíthatóvá válnak térben és történeti távlatban egyaránt.

Inverz gondolkodással meg tud cserélődni a figura és a háttér, a jelen kulturális és társadalmi folyamatok ezt az inverz szemléletváltást sürgetik.

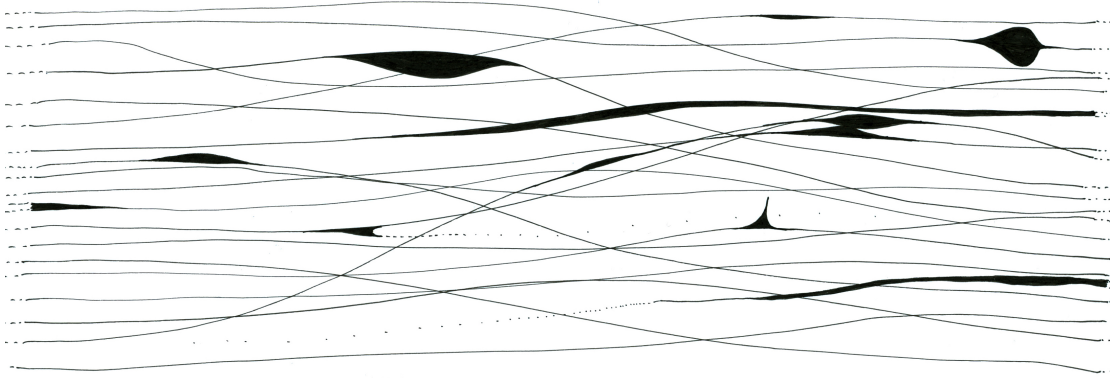
DOKTORI TÉZISEK ÖSSZEFOGLALÓJA

figura és háttér

Az inverz gondolkodás az építészetben olyan szemléletmód, ahol egyaránt fontos szerepet tulajdonítunk az épített környezet elsőre szembeötlő elemének - a figurának - és érzékelésünk azon részének, melyet elsőre nem veszünk észre - a háttérnek, de nem síkban, hanem térben és időben gondolkodva.

1. TÉZIS: Az inverz gondolkodásmód segíti az építészet versengő látomásainak megítélését azzal, hogy tudatosítja észlelésünk figurára és háttérre szétválasztó aszimmetrikusságát, térben és időben értelmezve e kettősséget.

Az építéstörténet keresztmetszeti, tehát az időszalagra merőleges tárgyalása problematikusvá vált a hagyományos építészeti fogalmak szerteágazó használata és a leírt jelenségek gyors változása miatt, ami felveti egy új látásmód térhódítását, melynek leképeződése olyan térbeli szövedék, mely több dimenzióban - a térin túl, időben és kulturálisan - képes az összefüggéseket érzékeltetni.

Szemlélve az építés történetét, a térbeli szövedék modellből felfejthető egy fonál, hol erősödve, hol gyengülve kirajzolódik az inverz látásmód. Ennek megragadására a következőket állapíthatjuk meg a pozitív töltetű üres térről az építészeti esettanulmányokat vizsgálva.

- a. Az üresség akkor pozitív, ha befogadó, részesévé tudunk válni.
- b. Illetve el tudjuk képzelni, hogy részesévé válhatunk, s ez már problematikusabb, mert áttételes, nem közvetlen tapasztalatra épül.
- c. Tehát személyesnek és integrálónak kell lennie, ami nyitottságot feltételez a használók irányába.
- d. Kellően rugalmasnak kell lennie, hogy teret adjon a személyes szempontoknak, melyek kitöltik.
- e. Kellően rugalmasnak kell lennie, hogy használata - korlátok között - lekövesse az időben változó igényeket.
- f. A léptéke nem behatárolható, a természeti környezet, a topográfia adott esetben a részévé válhat, inkább az emberi érzékelés téri és idő dimenziója szab határt.
- g. A nagyságrendileg legkisebb egysége a személyes térhez közelít, de azt el nem éri, mert:
- h. Közösségi tér értelmezési tartománya van.

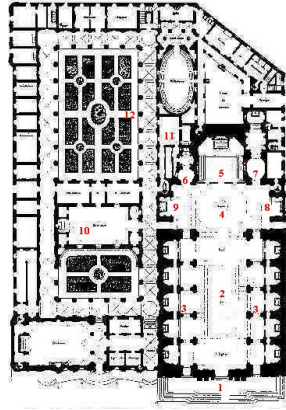
2. TÉZIS: A sűrű üres tér a közösség olyan pozitív töltettel megélt, szenzibilis színtere, mely időben rugalmas, a használó személyére nézve befogadó, belakható és nyitott.

Színház, Epidauros k.e. 300

Miért jó, hogy egy újabb fogalmat vezetünk be? Mert megnevezésével önmagába sűríti a mögötte lévő csupán hosszasan körbeírható jelenséget, így gondolatilag kezelhetőbbé, megragadhatóbbá válik. Márpedig gondolkodásunkra a beszéd, mint kommunikációs eszköz nyilvánvalóan visszahat; a sűrű üres térként címkézett fogalom könnyebben összeáll gondolati sémává, egyúttal érthetővé. A könnyebben érthető gondolati séma, mint kommunikációs árok vezeti meg gondolkodásunkat. Mikor benne vagyunk a gondolatmenetben, nagyon nehéz egyik árokból a másikba ugrani, ezért egy építészeti koncepcióalkotás kezdetén érdemes a viszonyítási alapot megfelelően kiválasztani. Jelen tanulmány a sűrű üres tér jelentőségét hangsúlyozza, mint koncepcionális alapvetést, elsődleges szerepű értékhordozót.

3. TÉZIS: A figura-háttér érzékelési viszonylatban a sűrű üres tér válik megnevezhető figurává, tehát elsődleges értékhordozóvá.

Francesco Borromini - narancsliget (12), Casa dei Filippini alaprajza, Róma 1637-1650

Még könnyebben áll össze a sűrű üres tér séma fogalma a fejünkben, ha építészeti példák illusztrálják. A példák azonban nem helyettesítik a fogalmat, hiszen a példák pusztá összenézése még nem feltétlenül láttatja az összefüggést, mivel híján van a súlyozásnak, pontozásnak. Úgy is mondhatnánk, hogy nézünk, de nem látunk tisztán.

A sűrű üres tér fogalma egy olyan szempontrendszer sűrít magába, mely nemcsak koncepcióalkotáskor, de meglévő épített környezet megítélésekor is használható, ezáltal a kulturálisan és funkcionálisan viszonylag távoli épített környezeti elemek közös nevezőre hozhatók; a tanulságokat át lehet emelni egy új elképzelésbe.

- a. A szemléletváltást egyrészt az adja, hogy fokozatosan érvényét veszti az építészetet hagyományosan funkciókra és léptékre összpontosító tagolása.
- b. Másrészt szembeötlőek a globális tendenciák kérdései, mint amilyen a közösségi építészet is, melyek egyaránt érintik a különféle kulturákat. Megfelelő közös platformmal, például a sűrű üres térrel, a lehetséges válaszok közösen kutathatók.
- c. Harmadik érv a szemléletváltásra a hagyományos építészettörténeti periodizációs megközelítés és a mai, élő tervezés átjárhatóságának, átültethetőségének nehézsége. A sűrű üres tér fogalmi használata közös nevezővé válik egy régmúlt idősíkból a jelenbe mutató összevetésen, így a múlt jobban megragadható tanulságokkal segíti a jelen problémáinak kezelését, illetve a tendenciákat figyelve a jövőre vonatkoztatva bizonyos útmutatót enged.

4. TÉZIS: A sűrű üres tér fogalmi használatával a látszólag különböző használatú és léptékű épített környezetek, mint hátterek összehasonlíthatóvá válnak történeti és jelen viszonylatban egyaránt.

Louis I Kahn - útirajz, pasztel Siena, Olaszország 1951

E tanulmány szintetizáló törekvéseit elméleti megközelítések sora előzte meg, melyeket nem felülről, hanem aktualizálni szeretne. A tanulmány módszertani megközelítése ugyanazt a folytonossági elvet vallja a kutatás elméleti konstrukciójában, mint az épített környezet kapcsán: *minden építés hozzáépítés*⁶⁰

Az aktualizálás szándéka vezérelte azt az utat, mely a forma és a struktúra hagyományos fogalmaival próbálja meghatározni az inverz gondolkodásnak megfelelő építészeti keretet, sorra véve a témában releváns építészetelméleti gondolatokat.

5. TÉZIS: Az építészeti koncepcióalkotás során a sűrű üres térre fókuszálva összehasonlíthatóvá válnak a különféle formai és strukturális alternatívák, ellenben a formai és strukturális megfontolásokra fókuszálva nem összehasonlíthatóak a sűrű üres tér változatai.

⁶⁰ Tomay Tamás